

Väljaandja:
Akti liik:
Teksti liik:
Jõustumise kp:
Avaldamismärge:

Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium
otsus
algtekst
09.09.2014
RT I, 17.09.2014, 4

Riigilõivuseaduse § 57 lg-te 2 ja 3 (1. juulist 2012 kuni 30. juunini 2014 kehtinud redaktsioonis) põhiseaduslikkuse kontroll osas, milles abielu lahutamiseks hagiavalduse muul viisil esitamisel ja tsiviilkohtumenetluse seadustiku § 132 lg-s 4 sätestatud mittevahalise nõudega hagiavalduse muul viisil esitamisel tuli tasuda riigilõivu suuremas määras kui avalduse elektroonilisel esitamisel veebilehe www.e-toimik.ee kaudu

Vastu võetud 09.09.2014

RIIGIKOHUS

PÕHISEADUSLIKKUSE JÄRELEVALVE KOLLEEGIUM

KOHTUOTSUS

Eesti Vabariigi nimel

Kohtuasja number	3-4-1-16-14
Otsuse kuupäev	9. september 2014
Kohtukoosseis	Eesistuja Priit Pikamäe, liikmed Tõnu Anton, Eerik Kergandberg, Lea Kivi, Jaak Luik
Kohtuasi	Riigilõivuseaduse § 57 lg-te 2 ja 3 (1. juulist 2012 kuni 30. juunini 2014 kehtinud redaktsioonis) põhiseaduslikkuse kontroll osas, milles abielu lahutamiseks hagiavalduse muul viisil esitamisel ja tsiviilkohtumenetluse seadustiku § 132 lg-s 4 sätestatud mittevahalise nõudega hagiavalduse muul viisil esitamisel tuli tasuda riigilõivu suuremas määras kui avalduse elektroonilisel esitamisel veebilehe www.e-toimik.ee kaudu
Menetluse alus	Tartu Maakohtu 6. mai 2014. a määrus tsiviilasjas nr 2-14-51062
Asja läbivaatamine	Kirjalik menetlus

RESOLUTSIOON

Tunnistada, et riigilõivuseaduse (RT I, 29.06.2012, 6; RT I, 21.05.2014, 9) 1. juulist 2012 kuni 30. juunini 2014 kehtinud redaktsioonis olid § 57 lg-d 2 ja 3 põhiseadusega vastuolus osas, milles abielu lahutamiseks hagiavalduse muul viisil esitamisel ja tsiviilkohtumenetluse seadustiku § 132 lg-s 4 sätestatud mittevahalise nõudega hagiavalduse muul viisil esitamisel tuli tasuda riigilõivu suuremas määras kui avalduse elektroonilisel esitamisel veebilehe www.e-toimik.ee kaudu.

ASJAOLUD JA MENETLUSE KÄIK

1. Vadim Gussarov (hageja) esitas 14. aprillil 2014 Tartu Maakohtusse hagi Irina Gussarova (kostja) vastu abielu lahutamise ja ühisvara jagamise nõudes, tasudes riigilõivu 275 eurot. Hagiavalduselt tuli tasuda riigilõivu täismäär 400 eurot, sest avaldus ei olnud kohtusse esitatud e-toimiku kaudu. Maakohus andis hagejale 16. aprillil 2014 määrusega tähtaja täiendava riigilõivu tasumiseks.

2.Hageja täpsustas 5. mail 2014 hagiavaldust, tasus täiendava riigilõivu 50 eurot ning esitas taotluse tunnistada osaliselt põhiseadusega (PS) vastuolus olevaks ja jätta kohaldamata riigilõivuseaduse (RLS) § 57 lg-d 2 ja 3.

3.Tartu Maakohus võttis 7. mai 2014. a määrusega hagi menetlusse.

MAAKOHTU MÄÄRUS

4.Tartu Maakohus tunnistas 6. mai 2014. a määrusega tsiviilasjas nr 2-14-51062 põhiseadusega vastuolus olevaks ja jättis PS § 152 lg 1 alusel kohaldamata 1. juulist 2012 kuni 30. juunini 2014 kehtinud RLS redaktsiooni § 57 lg-d 2 ja 3 osas, milles abielu lahutamiseks hagiavalduse muul viisil esitamisel ja tsiviilkohtumenetluse seadustiku (TsMS) § 132 lg-s 4 sätestatud mittevaralise nõudega abikaasade ühisvara jagamiseks hagiavalduse muul viisil esitamisel tuli tasuda riigilõivu suuremas määras kui avalduse elektroonilisel esitamisel veebilehe www.e-toimik.ee kaudu. Kohus määras põhiseadusega kooskõlas olevaks riigilõivu suuruseks 325 eurot.

5.Maakohus leidis, et e-toimiku kasutamise edendamiseks on riigilõivu soodusmäärade kehtestamine sobiv, kuid mitte vajalik abinõu. Vaidlustatud sätted diskrimineerivad isikuid, kellel vanuse, hariduse, varandusliku seisuga või muu asjaolu tõttu ei ole võimalik esitada dokumente elektrooniliselt. Menetluse elektrooniliseks muutmise ei saa kohtu hinnangul olla piisavalt oluline eesmärk, et sellises ulatuses riivata PS § 12 lg-s 1 ja § 15 lg-s 1 sätestatud põhiõigusi. Maakohus märkis, et riigilõivu diferentseerimine ei ole põhjendatud ka põhjusel, et kohtutel ei ole võimalik tööd teha üksnes e-toimiku alusel, mistõttu selle kaudu esitatud dokumendid tuleb trükkida paberile ka siis, kui kõik menetlusosaliste esitatud dokumendid on elektroonilised.

6.Tartu Maakohtu määrus jõudis Riigikohtusse 7. mail 2014.

MENETLUSOSALISTE ARVAMUSED

7.Riigikogu on seisukohal, et RLS § 57 lg-d 2 ja 3 on põhiseadusega kooskõlas. Riigilõivu soodus- ja täismäära erinevus ei ole märkimisväärne ning on õigustatud, sest soodustab avaliku e-toimiku kasutamist, vähendab kohtute töökoormust ja tagab isikutele tõhusama juurdepääsu kohtutele. RLS § 57 lg-te 2 ja 3 põhiseaduspärasust tuleks hinnata üksikjuhtumi põhiselt, lähtudes isiku sissetulekust, oskustest ja võimalustest.

8.Tuginedes Riigikohtu otsustele analoogilistes asjades, nõustub hageja Tartu Maakohtu 6. mai 2014. a määruses tsiviilasjas nr 2-14-51062 väljendatud seisukohtadega RLS § 57 lg-te 2 ja 3 põhiseadusega vastuolu kohta.

9.Kostja nõustub Tartu Maakohtu 6. mai 2014. a määruses tsiviilasjas nr 2-14-51062 väljendatud seisukohtadega RLS § 57 lg-te 2 ja 3 põhiseadusega vastuolu kohta.

10.Õiguskantsler on seisukohal, et RLS § 57 lg-d 2 ja 3 on vastuolus PS § 15 lg-ga 1, § 12 lg-ga 1 ja §-ga 11 osas, milles need sätestavad erineva suurusega riigilõivu määrad hagiavalduse esitamiseks sõltuvalt kohtusse pöördumise viisist. Õiguskantsler märgib, et kuigi praegusel juhul ei ole riigilõivude soodus- ja täismäära erinevus märkimisväärne, ei soodusta riigilõivude erinev määr siiski menetlusökonomiat.

11.Justiitsminister leiab, et RLS § 57 lg-tes 2 ja 3 kehtestatud riigilõivu määrade eristamine asjassepuutuvas osas ei ole proportsionaalne. Tuginedes Riigikohtu otsustele analoogilistes asjades, mõõnab justiitsminister vaidlustatud sätete vastuolu PS §-ga 11, § 12 lg-ga 1, § 15 lg 1 esimese lausega ja §-ga 32. Justiitsminister märgib, et Riigikogu menetluses on Justiitsministeeriumi ettevalmistatud kohtute seaduse ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu, milles nähakse muu hulgas ette muudatused RLS §-s 57, et kõrvaldada hagiavalduse esitamise viisist tulenevad põhiseaduse vastased erinevused riigilõivudes.

PÕHISEADUSEGA VASTUOLUS OLEVAKS TUNNISTATUD SÄTTED

12.Riigilõivuseaduse (RT I, 29.06.2012, 6; RT I, 21.05.2014, 9) § 57 „Tsiviilkohtumenetluse toimingud” lg-d 2 ja 3:

„(2) Hagiavalduse esitamisel abielu lahutamiseks tasutakse riigilõivu 100 eurot. Kui nimetatud hagiavaldus esitatakse elektrooniliselt veebilehe www.e-toimik.ee kaudu e-toimiku menetlemise infosüsteemi (edaspidi veebilehe www.e-toimik.ee kaudu), tasutakse riigilõivu 75 eurot.

(3) Tsiviilkohtumenetluse seadustiku § 132 lõikes 4 sätestatud mittevaralise nõudega hagiavalduse esitamisel tasutakse riigilõivu 300 eurot. Kui nimetatud avaldus esitatakse elektrooniliselt veebilehe www.e-toimik.ee kaudu, tasutakse riigilõivu 250 eurot.”

KOLLEEGIUMI SEISUKOHT

13.Säte, mille põhiseaduspärasust Riigikohus hindab, peab olema vaidluse lahendamisel asjassepuutuv (põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse seaduse (PSJKS) § 14 lg 2).

14.Tartu Maakohus tunnistas 1. juulist 2012 kuni 30. juunini 2014 kehtinud RLS § 57 lg-d 2 ja 3 põhiseadusega vastuolus olevaks ja jättis kohaldamata osas, milles abielu lahutamiseks hagiavalduse muul viisil esitamisel ja TsMS § 132 lg-s 4 sätestatud mittevaralise nõudega hagiavalduse muul viisil esitamisel tuli tasuda riigilõivu suuremas määras kui avalduse elektroonilisel esitamisel veebilehe www.e-toimik.ee kaudu. Kuna Tartu

Maakohtu menetluses oli hagi abielu lahutamise ja ühisvara jagamise nõudes ning avaldus esitati veebilehe www.e-toimik.ee kaudu, oleks kohus pidanud sätete põhiseaduspärasuse korral tegema teistsuguse otsustuse ja jätma taotluse rahuldamata. Kolleegium leiab seetõttu, et taotluse lahendamise ajal Tartu Maakohtus olid RLS § 57 lg-d 2 ja 3 asjassepuutuvad sätted osas, milles abielu lahutamiseks hagiavalduse muul viisil esitamisel ja TsMS § 132 lg-s 4 sätestatud mittevarelise nõudega hagiavalduse muul viisil esitamisel tuli tasuda riigilõivu suuremas määras kui avalduse elektroonilisel esitamisel veebilehe www.e-toimik.ee kaudu.

15.Põhiõiguse riive on selle kaitseala iga ebasoodus mõjutamine (vt alates Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 6. märtsi 2002. a otsusest asjas nr 3-4-1-1-02, p 12). Hagiavalduselt riigilõivu tasumise nõue ja selle määr riivavad eeskätt PS § 15 lg 1 esimeses lauses tagatud igauhe põhiõigust pöörduda oma õiguste rikkumise korral kohtu poole (vt Riigikohtu 4. novembri 2013. a otsus põhiseaduslikkuse järelevalve asjas nr 3-4-1-28-13, p 17). Samuti riivab see PS § 14 ja § 15 lg 1 koostoimes tagatud üldist põhiõigust tõhusale õiguskaitsele ja ausale õigusemõistmisele (vt alates Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 17. juuli 2009. a otsusest kohtuasjas nr 3-4-1-6-09, p-d 15, 20 ja 22). Ülemäärase riigilõivu tasumise kohustus riivab lisaks PS §-s 32 tagatud omandipõhiõigust (vt Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 12. septembri 2013. a otsus kohtuasjas nr 3-4-1-26-13, p 18). Seejuures riivavad RLS § 57 lg-d 2 ja 3 intensiivsemalt nende isikute põhiõigusi, kes esitavad sama hagiavalduse kohtule muul viisil kui veebilehe www.e-toimik.ee kaudu (vt Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 10. detsembri 2013. a otsus kohtuasjas nr 3-4-1-20-13, p-d 48–49). Seega koheldakse RLS § 57 lg-tes 2 ja 3 sarnases olukorras olevaid isikuid erinevalt, mis riivab PS § 12 lg-s 1 tagatud võrdsuspõhiõigust (vt Riigikohtu üldkogu 7. juuni 2011. a otsus asjas nr 3-4-1-12-10, p-d 31–32).

16. Riigilõivuseaduse, tsiviilkohtumenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (206 SE) seletuskirja järgi on riigilõivumäärad seatud sõltuvusse kohtusse pöördumise viisist, et tagada riigi ressursside säästlik ja otstarbekohane kasutamine ning langetada kohtute koormust tehnilise töö vähenemise kaudu. Seetõttu on seadusandja eesmärgiks motiveerida isikuid avaliku e-toimiku kasuks otsustama. Menetlusökonoomia on Riigikohtu praktika kohaselt põhiseaduslik õigusväärtus ja sellena PS § 12 lg 1, § 14, § 15 lg 1 ja § 32 riive eesmärgina legitiimne (vt Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 10. detsembri 2013. a otsus asjas nr 3-4-1-20-13, p 56).

17. Kolleegium on leidnud, et sarnases olukorras olevate menetlusosaliste erinev kohtlemine lõivu tasumisel ei aita ülekaalukalt kaasa tõhusamale menetlusele ega ole sobiv, vajalik ja mõõdukas vahend menetlusökonoomia tagamiseks. Kolleegium jääb Riigikohtu senises praktikas kujundatud kaalutluste juurde ega pea vajalikuks korrata põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 10. detsembri 2013. a otsuses asjas nr 3-4-1-20-13 (p-d 57–74) ja 10. märtsi 2014. a otsuses asjas nr 3-4-1-6-14 (p 17, vt ka 27. märtsi 2014. a otsus asjas nr 3-4-1-2-14, p-d 42–43) toodud põhjendusi RLS § 57 lg-te 2 ja 3 põhiseadusega vastuolu kohta.

18. Kohtute seaduse ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse (RT I, 21.06.2014, 8) § 22 p-ga 3 tunnistas Riigikogu RLS § 57 lg-te 2 ja 3 teise lause kehtetuks. Kolleegium tunnistas PSJKS § 15 lg 1 p-st 2 juhindudes, et RLS (RT I, 29.06.2012, 6; RT I, 21.05.2014, 9) § 57 lg-d 2 ja 3 olid põhiseadusega vastuolus osas, milles sätestasid abielu lahutamiseks hagiavalduse muul viisil esitamisel ja TsMS § 132 lg-s 4 sätestatud mittevarelise nõudega hagiavalduse muul viisil esitamisel kohustuse tasuda riigilõivu suuremas määras kui avalduse elektroonilisel esitamisel veebilehe www.e-toimik.ee kaudu.

Priit Pikamäe, Tõnu Anton, Eerik Kergandberg, Lea Kivi, Jaak Luik